De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE**; **Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 3 Juli 1910. No. 1696.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden ƒ 1.20, voor België per jaar ƒ 5.20 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar ƒ 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers ƒ —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureel te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels ƒ 1.20, voor elken regel meer ƒ —.18. Aanvragen en vermelding van liefdegaven ƒ —.12 per regel.

Pro Rege.

DERDE REEKS. (Zesde gedeelte).

Het Koningschap van Christus en de Wetenschap.

V.

DE WAARHEID.

> Wat is waarheid!
> Ik ben de weg, en de waarheid, en het leven.
> Joh. 18 : 38 en 14 : 6.

Pilatus' half spotzieke, half melankolieke uitroep: Wat is waarheid! kenteekent den geest, die destijds onder de beschaafde klasse heerschte. Nog altoos in 't hart een zucht en drang om achter het wezenlijk bestand der dingen te komen, maar die zucht, door altoos nieuwe teleurstelling afgemat, het nu opgevend, en in 't eind onder den last der vertwijfeling zich wrekend op 't noodlot dat steeds nieuwe teleurstelling baarde. Het kon bijna niet anders. Wijsgeer na wijsgeer was opgestaan, om dan eindelijk toch de oplossing van het wereldraadsel te geven, en in breeden kring had men zijn orakeltaal met blijde verwachting begroet. Nu zou 't mysterie dan toch eindelijk ontsluierd worden. En toch, nauwelijks had men zich van deze orakeltaal rekenschap gegeven, of een andere groep van wijsgeeren stond op, die juist een vlak tegenovergesteld uitgangspunt kozen, en nogmaals alles wat vast scheen, onvast maakten. Bij 't al dieper gaan der bespiegeling gevoelde men ten slotte toch, dat heel deze bespiegeling zich in pure schijntheorie verloor. Wat als vrucht van de hoogste inspanning van het denken werd aangediend, bleek tenslotte zoo wonderwel op 't blazen van zeepbellen te gelijken, dat er iets tragisch-komisch in heel het geleerd gedoe kwam. Hadden dan de lichtzinnigen geen gelijk, die aan hun hersenen zoo bovenmenschelijke inspanning spaarden, en meer lachend dan nadenkend het practische leven genoten, gelijk het zich aanbood. Scepticisten van ouder en van later tijd, voor wie het altijd weer op een half spotziek: Wat is waarheid! neerkomt. Doch al is die uitroep volkomen verklaarbaar en in een man als Pilatus zelfs met betamelijken ernst bestaanbaar, wat er in ontbreekt is besef van eigen schuld en bewustzijn van eigen onmacht. In het enkele denkbeeld van den val in zonde ligt tweeërlei; ten eerste dat we als menschen in onzen oorspronkelijken toestand na de schepping niet alleen den prikkel van dorst naar kennis in ons omdroegen, maar ook over alle gegevens beschikten om dien dorst te bevredigen. Nu daarentegen, na den val, bleef wel de prikkel, maar de bevrediging van wat dien prikkel zoeken deed, stond niet meer in onze macht. Men had zich ingebeeld, dat de zonde eigenlijk alleen de religie afsneed, en ons het vermogen om én braaf én wijs te blijven, liet. Doch dit kwam anders uit. De uitkomst toonde, dat in ons menschelijk wezen alles onderling saamhangt, en dat, waar de religie als band van de ziel aan God niet meer zuiver werkt, niet alleen ook het zedelijk leven zijn kracht inboet, maar ten slotte ook de wijsheid der menschen vergaat. De zonde verduistert ook het verstand, en doet een geestelijke krankheid door heel ons geslacht trekken, die in het eind het ware en het onware niet meer kan afscheiden, en juist de edelste geesten aan den bangsten twijfel overlevert. De één kan zich dan aan het stoffelijke en zienlijke vergapen, een ander weer in denkspinsels zelfverheerlijking zoeken, en een derde een veelkleurig boeket uit anderer denkgaarde saamlezen, maar altoos komt weer de bange vraag op: Is dit nu wel wezenlijk alles zoo, of beelden we het ons slechts in? Is onze denkwereld de *wezenlijke* wereld, of is het een sneeuwpaleis, waar niemand in wonen kan, en dat straks toch versmelt door den gloed der nieuwe lente?

Niet wetenschap, niet wijsbegeerte, niet bespiegeling, maar *waarheid* is daarom het goud in het weten waarop 't allereerst aankomt. Niet de *inhoud*, maar het waar zijn van de waarheid is het eerste dat vast moet staan, zal er weer vastheid in ons innerlijk zelfbesef komen. Het in ons bewustzijn losgeraakte rad van realiteit moet voor alle dingen weer worden vastgeschroefd. Anders toch wordt met den rijksten *inhoud* der waarheid, straks hetzelfde spel gedreven als met het geknutsel der diepzinnigste bespiegeling. De uitkomst van meer dan achttien eeuwen heeft het dan ook getoond, hoe volstrekt onmachtig de innerlijk nog niet weer vastgeschroefde geest is, om de klare Goddelijke waarheid *als waarheid* met vaste hand te grijpen. Ook hier blijft het een tweeledig geding: Niet alleen de *voorwerpelijke* waarheid, die tot ons komt, moet van dwaling vrij zijn, maar ook de *onderwerpelijke* geest in ons, die deze waarheid in zich opneemt, moet van zijn doodelijke wonde genezen zijn. Voorwerpelijk moet niet alleen voor de verzinning des menschen de waarheid der Openbaring in de plaats treden, maar ook onderwerpelijk moet de lichtstraal uit den hooge de verduistering van het verstand doen opklaren. Steeds draagt daarom wat ons redt een tweezijdig karakter: er moet ons waarheid worden aangebracht, en onze geest moet opgeklaard. We worden geboren krank van zin, en daarom blijft 's menschen toestand op het stuk van waarheidsonderscheiding van nature altoos een staat van krankzinnigheid, hierin zich steeds verradend, dat onze geest aan zich zelf twijfelt, en blijft vragen of wat we als waarheid beschouwen, wel waarlijk waarheid is. Voor den lacher verlof om met alles te spotten, voor den man van ernst oorzaak van zielsbenauwing en zelfvertwijfeling. En dit nu klaart dan eerst op, zoo er tweeërlei gebeurt: dat ten eerste de zon door de wolken breekt, en dat ten andere voor de verduistering van den geest „het verlichte oog des verstands", dank zij onze wedergeboorte, in de plaats treedt.

—

Nu treedt te midden van deze aan zich zelve vertwijfelende wereld Jezus Christus op en spreekt het uit: „Ik ben de weg, de waarheid en het leven". Hij *spreekt* niet slechts de waarheid, maar *is* de waarheid.

Doch ook bij dit *zijn* van de waarheid blijft het niet; hij is ook *de weg* voor ons om tot de waarheid te komen. En leidt hij ons langs dien weg in de waarheid in, die hij zelf in eigen persoon is, dan is de vrucht voor ons niet, dat we nu over de waarheid redeneeren en besluiten kunnen, maar dat die waarheid *ons leven zelf* omzet en de vrucht levert in de heiligste practijk. In onzen toestand van zonde is ons denken los van ons wezen en los van ons leven. Het is een rad in het uurwerk van ons aanzijn geworden, dat op zich zelf draait, maar het uurwerk niet meer voortstuwt. Het is een dolgeloopen rad, dat eindeloos, eindeloos doorwentelt, maar geen effekt meer op ons aanzijn heeft. Vandaar onze denk-ellende. Ons wezen moet de incarnatie van een gedachte zijn, en uit die gedachte ons eigen denken opkomen. Wezen en denken moeten één zijn. En zoo ook moet ons leven niet naast ons denken loopen, maar het rad van ons denken en het rad van ons leven moeten, tand na tand, in elkaar grijpen. Zoo nu is het in ons niet meer, maar zoo was het in den mensch Jezus Christus. Jezus denkt niet naast zijn wezen, maar zijn denken komt uit zijn wezen zelf op. En ook zijn denken schiet niet door zijn leven heen, maar beweegt het leven zelf voort. Vandaar dat hij alleen zeggen kon: „Ik *ben* de weg, de waarheid en het leven", hiermee uitsprekend dat in zijn zondeloos bestaan de *waarheid* en de *vastheid* van de waarheid hersteld was, en ons toeroepend dat zielsaansluiting aan hem het eenige middel voor ons zondaren is, om uit al ons zinnen en peinzen, bespiegelen en oordeelen weer tot waarheid te komen, en het waarheidskarakter van de waarheid weer te leeren verstaan, te leeren gevoelen, en te leeren genieten.

Een beeld moge dit ophelderen.

Denk u een monumentaal, reusachtig groot prachtgebouw, gelijk ons paleis op den Dam te Amsterdam of als de Dom te Keulen. In zulk een gebouw kunnen scheuren, afwijkingen, verzakkingen voorkomen, die de vastheid van het geheele gebouw dreigen te ontredderen, gelijk dit met den Dom te Keulen metterdaad in toenemende mate het geval is. Dit merkende, voelt wie voor zulk een gebouw te zorgen heeft, van zelf de gedachte om in het geschondene herstel aan te brengen, in zich opkomen. Maar hoe dit herstel aan te vangen, en hoe dit herstel tot stand te brengen? Zulk een monumentaal gebouw is een mysterie. Men kan er van buiten niet aan zien, hoe het innerlijk in elkander zit, en toch, om het te herstellen, moet men op de oorspronkelijke constructie teruggaan. Leeft nu de architect nog, die zulk een gebouw schiep, dan is het eerste wat men te doen heeft, dien grooten bouwmeester te ontbieden, en hem af te vragen, hoe, in verband met de oorspronkelijke constructie, het herstel van het gebouw moet worden aangelegd. Of ook, is de architect reeds ten grave gedaald, dan zoekt men de oorspronkelijke bouwplannen op, speurt die na, en poogt zoo te weten te komen, op wat wijze het herstel moet ondernomen worden. Vergelijk nu met zulk een monumentaal prachtgebouw de wondere schepping van deze wereld. Dit wondere gebouw van deze wereld is geschapen door den oppersten Kunstenaar en Bouwmeester. Maar het is geschonden. De opstand van satan tegen God en de daaruit gevolgde afval van den mensch bedreigt geheel dezen Goddelijken bouw met afwijking, verzakking en ondergang. En nu maken de wijsgeeren der wereld zich op, om ook in dien noodstand te voorzien. De zedemeesters zullen het zedelijk verval stuiten. De denkers heel de constructie van het leven verbeteren. De mannen van de practijk zullen het leven van zijn hinderlissen ontdoen. Maar het blijft bij knutselen en probeeren, alleen omdat deze goedbedoelende herbouwers de oorspronkelijke constructie van dezen wereldbouw niet kennen en ze de bouwplannen niet vinden kunnen, die bij den bouw dienst deden. Maar nu verschijnt de Christus. Hij die het Eeuwige Woord is, van wien geschreven staat, dat alle dingen door Hem geschapen zijn, en dat zonder hem geen ding gemaakt is dat gemaakt is, en door Wien alle dingen, zienlijke en onzienlijke, alsnog bestaan. Hij dus is de Bouwmeester en opperste Kunstenaar, naar wiens plan het al tot aanzijn kwam. De innerlijke constructie van heel den bouw dezer wereld, de mensch inbegrepen, is van Hem. Het is alles *uit* den Vader, maar *door* den Zoon. Het zijn zijn gedachten, die in heel den bouw dezer schepping belichaamd en verwezenlijkt zijn. Hij alleen weet dus, hoe het herstel kan worden aangebracht. En nu verschijnt deze opperste Bouwmeester ten slotte zelf in deze wereld, verklaart ze ons, licht ze ons toe, en wijst het punt aan, waar de reconstructie moet worden aangevangen. Vandaar dat ze door Hem alleen, maar dan ook met vaste zekerheid, kan gelukken.

—

De *weg* was zoek, de *waarheid* verloren, het *leven* verijdeld, maar nu komt hij en zegt: „Zie op mij, volg mij, doe naar mijn woord, en het zal alles terecht komen, want ik ben zelf de weg, de waarheid en het leven. Geef daaraan nu gehoor, geloof dat God hem u gezonden heeft, word in hem ingelijfd en met hem lotgemeen, en ge komt tot vaste uitkomsten, die u zeggen, waar in u zelf allereerst, en voorts in heel de wereld, het herstel moet worden aangebracht. Dan zijt ge er. Dan is er weer vastheid. Ge tast niet meer in den blinde rond. Ge zijt in den Heilige en weet in en door hem alle dingen. Maar ook, keer u van hem af, misken hem in zijn Goddelijke zending, weiger in hem te zien wat hij u van God is, en ge bezondigt u op onherstelbare wijze, en wat ge dan ook buiten den Christus zelf beproeft, om in het gebouw van u zelf of van deze wereld herstel op eigen hand aan te brengen, het blijft altoos bij knutselen en beproeven, en het eind is, dat de verzakking van het wereldgebouw steeds verder doorgaat. Dit ziet ge dan ook aan de uitkomst. In den kring der Christenheid is genezing van de wonden, is herstel van de geestelijke krankheid, is terugkeer tot vastheid en waarheid, een wederopbouw van het leven, een hooger glans die zich ontwikkelt. En naast en om dien kring blijft het oude tobben van de wijsheid der oude en der nieuwe wereld. Gedurige overgang van stelsel in stelsel. Twijfel na twijfel opkomende, om wat eerst gewonnen scheen, weer af te breken. Het blijft alles krank, en die krankheid vererger, en in een zin zooals zelfs Pilatus het nog niet kon bedoeld hebben, dulkt, telkens in steeds intenser zin, Pilatus' vraag: „Wat is waarheid!" weer op. De schroef in het innerlijk bewustzijn van den mensch wordt niet vastgeschroefd. Het dolgeloopen rad blijft zich eindeloos omwentelen. Men kent het plan van den bouw niet, en verloopt daardoor in allerlei constructies, die op hetgeen bestaat niet passen. Men gist, men vermoedt, men zint, men peinst, maar de waarborg, dat wat men vermoedt *waarheid* zijn zal, blijft ten eenenmale ontbreken. Men komt niet verder. Men bereikt zijn doel niet. En teleurgesteld in zijn schoonste verwachtingen, sterft wijsgeer na wijsgeer, denker na denker, zedemeester na zedemeester, levensheld na levensheld weg in den dood.

—

Eén groot zelfbedrog leidt hierbij de zoekende menschheid op een dwaalspoor. Ze beeldt zich toch in, dat de uitkomst van een diepzinnig wetenschappelijk onderzoek hooger staat dan hetgeen onmiddellijk door ons als waarheid wordt aangegrepen. *Kennis* komt daardoor in aller schatting hooger te staan dan het *weten*. Wat onmiddellijk door ons weetvermogen gegrepen wordt, kan het deel van de *eenvoudigsten* zijn; wat daarentegen door diepzinnig wetenschappelijk onderzoek ter onzer kennisse komt, is alleen het deel der *geleerden*. Van een *weetvermogen* van den mensch hoort men daarom zoo goed als nimmer, wel van zijn *kenvermogen*. Wat we onmiddellijk met onze zintuigen waarnemen, telt nauwelijks mee; hoog daarentegen staat, wat wordt waargenomen met microscoop of telescoop. Er moet moeite aan zijn ten koste gelegd. Er moet denkinspanning bij te pas zijn gekomen. Het moet zoo zijn, dat een gewoon mensch er niet bij kan, en alleen een vaardige, scherpzinnige, vindingrijke geest er achter kan komen. Het moet in echten zin aristocratische geleerdheid en geen democratisch weten zijn. Er is dan een schare die de wet niet kent, en er zijn geleerden die de wet van natuur en leven uitvonden. Dit laatste staat dan het hoogste, dit eerst zal tot het ware weten leiden, en wie het resultaat van dit wetenschappelijk onderzoek niet als het eenige ware en bestaanbare wil aanvaarden is een domper en achterling.

Nu ligt hierin ongetwijfeld een deel waarheid. Ons weetvermogen is verzwakt, verzwakt is de werking van onze zintuigen, en de verduistering van het verstand heeft ons onmiddellijk weten op hoogst bedenkelijke wijze ingeperkt. Het staat er nu mede als met ons brood. Vóór den val in zonde leefde de mensch van de vrucht van het geboomte, die vanzelf in het Paradijs wies. Arbeid voor het verkrijgen van voedsel was niet geëischt. Maar na den val in zonde keert dit in zijn tegendeel om, en wordt tot den nu zondigen mensch gezegd: „Omdat gij gegeten hebt van den boom, waarvan Ik u gezegd had: daarvan zult gij niet eten, zoo zij het aardrijk vervloekt om uwentwil, en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens. Ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten. *In het zweet uws aanschijns* zult gij brood eten, tot dat ge tot de aarde wederkeert." Geheel ditzelfde nu is ook toepasselijk op het voedsel van onsen geest. Ook de geest van den mensch zou zich van nu voortaan alleen kunnen voeden *in het zweet zijns aanschijns*. Het onmiddellijk weten zonk in, en het weten door moeizamen arbeid des geestes trad er voor in plaats. Gelijk de spade in de aarde moest worden gestoken, zou ze haar brood uitgeven, zoo moest nu ook de geest des menschen gaan delven in wat de wereld aan zijn denken aanbood. Onderzoek en nadenken werd levensregel voor 's menschen geest, en alzoo is het wetenschappelijk onderzoek, met al de inspanning waartoe het noodzaakt, thans van God gewild, en hebben wij ons aan dien wil te onderwerpen.

Doch gelijk het eten van het brood in het zweet des aanschijns, ons niet verbiedt om ook de vruchten van de ooftboomen te plukken, en het eten van de rijpe, zelf gegroeide vrucht het eten van het brood blijft aanvullen, ja, in den grond der zaak hooger staat, zoo is het ook hier. De ons nu opgelegde taak, om onzen geest met kennis te voeden in het zweet onzes aanschijns, is en blijft een gevolg van de zonde, en staat niet hooger dan het onmiddellijk weten, maar verre er beneden. God Almachtig stelt geen wetenschappelijk onderzoek in, om zijn wereld te leeren kennen, maar weet hoe en wat in de wereld is, door onmiddellijke aanschouwing. Vóór den val in zonde was ook den mensch iets van deze onmiddellijke aanschouwing toebedeeld. En zal eens de gedaante dezer wereld zijn voorbijgegaan, en onder den nieuwen hemel een nieuwe aarde opbloeien, dan zullen de gezaligde bewoners dezer aarde „zien van aangezicht tot aangezicht, en kennen gelijk ze gekend zijn." Er zal op die nieuwe aarde geen kerk of tempel meer zijn, omdat er geen afscheiding meer zal bestaan tusschen het gewone en het zalige leven. Er zal geen strafgevangenis meer zijn, omdat er geen zedelijke onvoegzaamheid meer zal voorkomen. Er zal geen krankzinnigengesticht meer wezen, omdat 's menschen geest zijn krankheid zal hebben afgelegd. Maar ook zullen er geen microscopen of telescopen, geen laboratoriums of polytechnicums bestaan, omdat er van wetenschappelijk onderzoek in het zweet des aanschijns geen sprake meer zal wezen. Het moeitevolle wetenschappelijk onderzoek als middel om tot kennis te geraken, staat volstrekt niet *boven* het onmiddellijk weten, maar integendeel er verre *beneden*. Het is een bezigheid die thuis hoort bij de lagere orde der dingen, waarin we thans verkeeren. Het is niet denkbaar bij God, het bestaat niet bij de engelen, het was niet in het paradijs, en het zal ook voor ons in het Vaderhuis plaats maken voor het onmiddellijk aanschouwen, het onmiddellijk plukken van de vrucht der *waarheid*. Wat nu moet, is een straf, ons om der zonde wil opgelegd. Een noodzakelijkheid waaraan we ons hebben te onderwerpen. Een noodmiddel waarvan we dankbaar gebruik hebben te maken. Alleen maar, het is volstrekt het hoogste niet; het blijft niet, maar doet slechts tijdelijk dienst; het gaat eens voorbij. Op de nieuwe aarde zal geen ploeg meer door den akker worden gedreven, en boomvrucht aller voeding zijn. En zoo ook op die nieuwe aarde zal er geen school, en geen geleerdheid, en geen spannende inspanning der hersenen meer zijn, maar de kennis in volmaakten zin vanzelf aller deel worden. „We zullen kennen gelijk we gekend zijn".

Maar gelijk we, al is brood ons voedsel geworden, dan toch de vrucht van den palmboom en dadelboom, en de vrucht uit onzen boomgaard allerminst versmaden, maar deze veeleer hooger in waarde stellen dan het brood, — zoo ook verliest bij en naast dit wetenschappelijk onderzoek, dat ons is opgelegd, het onmiddellijk grijpen en plukken der waarheid allerminst haar beteekenis. We hebben steeds behoefte aan wetenschappelijke kennis, maar waardeeren daarnaast en daarboven, hetgeen ons als onmiddellijke kennis, d. i. als *waarheid*, ter beschikking wordt gesteld. Nu is dit onmiddellijk weten, dit onmiddellijk grijpen van waarheid veelerlei in ons practisch leven. Ons eigen zelfbewustzijn kan geen wetenschappelijk onderzoek ons geven, dat hebben we vanzelf. Ons practisch, tactisch optreden in het leven rust op onmiddellijke gegevens die we in ons hebben, zonder dat er ooit twijfel omtrent bij ons opkomt. Het verschil tusschen een normaal mensch en een krankzinnige rust geheel op de constateering van dit feit. Een normaal mensch heeft het, een krankzinnige verliest het, althans voor een deel. Van dit onmiddellijk weten zien we zelfs in het instinct der dieren de schitterendste proeven, en bij volken die nu nog een natuurleven leiden, werkt het sterker dan bij ons in onze beschaafde landen. Ons heeft het te sterk hechten aan het wetenschappelijk onderzoek voor een niet gering deel in onmiddellijke aanschouwingskennis achteruit doen gaan. Nog in de 16e en 17e eeuw bloeide hier te lande op het gebied van nijverheid, kunst en scheepvaart een zeldzame kennis op, zonder dat er voor dit alles, gelijk nu, allerlei afzonderlijke scholen waren opgericht. En zoo is er een belangrijk gebied, waarop wel kennis werd aangeleerd, maar toch het aangeleerde door onmiddellijk inzicht versterkt en verhelderd werd. Wat men in de wandeling noemt „een wijs man' of „een wijze vrouw", is veelal geen vrucht der school, maar van het onmiddellijk leeren. Jesaia zegt het zoo schoon, dat Jehovah zelf den landman het bedrijf van zijn akker leert.

Doch daarbij blijft het niet. Er is ook openbaring in bijzonderen zin. Een openbaring, die door inspiratie den mensch *waarheid* ontsluiert. En bovenal is er de Openbaring in Christus, d. w. z. de Openbaring in en door Hém, die zelf de Bouwmeester en Opperste Kunstenaar van het heelal is, en die ons omtrent dit heelal, met inbegrip van den hemel en onszelven, zoo veelzins de waarheid heeft geopenbaard, en wel onmiddellijke *waarheid* getoond en medegedeeld heeft. Daarom nu juist staat deze onmiddellijke *waarheid*, die we aan Christus danken, hoog boven alle resultaat van het wetenschappelijk onderzoek. Ze is Goddelijk van oorsprong, ze draagt een hemelsch karakter; alleen maar, juist omdat ze geopenbaarde *waarheid* en geen *wetenschap* is, kan ze, evenals alle onmiddellijke *waarheid*, alleen aanvaard door het *geloof*.

„Voortgaande en lichtende tot den vollen dag."

> Maar het pad der rechtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.
> Spreuk. 4 : 18.

Onder het volk dat 't geklank kent, gaat 't niet bij allen eender toe. Vooral drieërlei onderscheid treft gedurig. Er zijn er die geestelijk achteruitgingen, er zijn er die geestelijk stilstaan, en er zijn er die geestelijk steeds verder komen. Van die laatsten nu zegt de Schrift: „Het pad van de rechtvaardigen is als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe".

Pad is ook hier niet *weg*. De *weg* toch is voor alle rechtvaardigen een en dezelfde weg, maar het *pad* van de rechtvaardigen doelt op ieders eigen levensloop en geestelijken gang. Op het platteland is er veelal een *straatweg* voor allen, die door heel de streek loopt, maar voor elke hoeve in den omtrek is er naar dien straatweg een eigen *pad*. Zoo nu is er ook geestelijk een *weg*, dien God gelegd heeft, opdat wij, met al Gods kinderen saam, dien volgen souden, de weg van Zijn Woord, de weg van Zijn geboden, de weg van Zijn heilige ordinantiën, *de nauwe weg die ten leven leidt*. Maar onderscheiden hiervan is iedere eigen gang door het geestelijk leven, die samenhangt met zijn

karakter, met zijn opleiding, met zijn levenshistorie; en van dien *geestelijken gang* nu zegt de Spreukendichter, dat wie er van verre op ziet, een glansrijken streep door het leven ontwaart, een streep die steeds al verder gaat, en onder dit verder gaan gestaag in glans wint. Ja, zóó aldoor lichtend, dat het in het eind de volle middaggloed wordt, of gelijk er staat „lichtende tot den vollen dag toe".

Natuurlijk kan dit niet bedoeld zijn van den *weg der geboden*. Die toch is voor allen gelijk en schittert steeds in volle klaarheid. Sprake is hier veeleer van iemand die uit de duisternis komt, die uit de duisternis in de schemering overgaat, uit die schemering in het licht treedt, en nu den glans van het licht, dat hem bestraalt, steeds klaarder ziet lichten. Gedoeld wordt alzoo op een kind van God, dat van zijn jeugd aan tot aan zijn volwassen leeftijd, en van zijn volwassen leeftijd tot aan zijn ouderdom, ja van zijn ouderdom tot aan zijn sterven, het licht van Gods genade steeds helderder in zijn hart voelt stralen.

Het is hier geen spreken uit eigen ervaring. Dat doet de Psalmist, niet de Spreukendichter. De man die Spreuken dicht, *beschouwt* het leven. Zoo ook hier. Hij ziet als in de verte de goddeloozen en de rechtvaardigen wandelen, en nu merkt hij op, hoe het, waar de goddeloozen wandelen, al duisternis en donkerheid is (zie vs. 19), maar hoe het pad waarlangs de rechtvaardige zich voortbeweegt, een lichtstreep vormt, en dat, hoe verder hij met zijn oog dien lichtstreep vervolgt, het al verder gaat, en hoe verder 't gaat steeds heller glans wordt, tot hij in 't eind een gloed in dien lichtstreep ziet als van de volle middagzon.

Hij zegt niet, dat hij 't zelf zoo *ervoer*. Daar laat hij zich niet over uit. Hij zegt ook niet dat 't zoo zijn *moet*, als om ons een gebod op te leggen. Hij constateert alleen dat 't zoo is, dat hij 't zoo heeft waargenomen, dat het zich zoo aan zijn oog vertoond heeft. Als er een goddelooze was die zijn pad maakte, dan was het altoos almeer donkerheid; maar als hij een rechtvaardige zich langs *zijn* pad zag voortbewegen, dan was het altoos een lichtende streep die zich aan zijn oog vertoonde, en wel een lichtende streep „altoos voortgaande, en lichtende tot den vollen dag toe".

Vanzelf bezag de Spreukendichter dit alles met een *geestelijk* oog. In het oog der wereld toch is het vlak omgekeerd. Dan wandelt de goddelooze bij zijn kunstlicht en vuurwerk in hellen gloed, en schijnt Gods kind gedurig afgedoold in de vallei der schaduwe des doods. Bezien zooals de lieden der wereld oordeelen, glansden Cajaphas en Pilatus in het licht en was het om Golgotha al donkerheid. Saulus die Stephanus hielp steenigen, lichtte klaar, en op den weg naar Damaskus is niets dan duisternis over hem gekomen. Voor Nero was het leven al glorie, voor de martelaren, die hij ter dood bracht, bleef niets dan duisternis. Zoo was het toen, en nog altoos is het, zooals Asaf het in Psalm 73 bezong. Hij kon 't eerst niet zetten, zooals de goddeloozen in vrede hun dagen sleten. Er waren geen banden tot hun dood toe, en hun kracht bleef frisch. Ze waren niet „in moeite als het volk dat Jehova vreesde, en dat gedurig in benauwdheid wandelde, als hun de wateren eens vollen bekers werden uitgedrukt." Ja, 't was zoo, dat Gods volk schier in wanhoop verviel, en uitriep: „Zou God 't dan niet weten, en zou er geen wetenschap bij den Allerhoogste zijn?", of dat een ander klaagde: „Zie, deze zijn goddeloos, en nochtans hebben zij vrede en vermenigvuldigen hun vermogen, ik daarentegen dien God, en ik ben den ganschen dag geplaagd, en mijn bestraffing is er allen morgen!" Ja, in het eind zou Asaf zelf in dien toon zijn gaan meeklagen, tot hij zich aangreep en vermande. Ook in hem kwam het op: „Heb ik dan mijn hart te vergeefs gezuiverd, en om niet mijne handen in onschuld gewasschen!" Maar neen, zoo *mocht* hij niet spreken, dan zou hij trouweloos zijn aan het geslacht van Gods kinderen. Hij voelt en bekent dan ook, dat toen zijn nieren hem alzoo prikkelden, zijn geest gansch onvereuftig en hij een dier gelijk was geworden. En nu gaat 't in den jubeltoon over: „Ik zal dan gedurig bij U zijn, Gij hebt mijn rechterhand gevat, Gij zult mij leiden door uw raad en daarna mij in heerlijkheid opnemen." Dát was de lichtstreep, die al voort en verder ging, steeds klaarder lichtend, ja, lichtend tot den vollen dag toe.

Zoo is het niet bij wie in zijn jeugd vrome, teedere aandoeningen heeft gekend en in de kennisse Gods opwies, maar sindsinsliep en zijn hart liet verharden. En zoo is het ook niet bij den man, die al een halve eeuw oud, nog evenver in de kennisse Gods is als toen hij als jongeling het leven begon. Maar zoo is het wel bij den rechtvaardige, die na afloop van elk nieuw levensjaar weer rijker oogst in zijn schuur mocht opleggen, steeds zelf rijper werd, en hoe ouder hij werd, des te dieper in de kennisse van zijn God doordrong.

Dan gaat 't van genade tot genade. Dan is zulk een als de palmboom in Gods voorhof geplant, die zijn blad steeds hooger opheft. Dan kan het leven bang zijn, en kan hij zelfs smaad en vervolging moeten verduren. Dan kan 't hem zijn, alsof het water hem dreigt te overstroomen, en alsof hij door het vuur bedreigd wordt. Ja, dan kan 't hem zóó bang zijn, of hem de adem in de keel dreigt te stikken, dat alle uitweg hem schijnt afgesneden en banden der hel hem schijnen te omstrikken. Maar juist die bangheden brengen hem aan zijn God nader. Hoemeer gewicht er aan de klok wordt gehangen, hoe zuiverder de klank van den slag is. *Pressa uberior*, hoemeer gewicht er aan den palmboom wordt gehangen, hoe weelderiger hij in zijn loof uitgroeit. Juist als de wolken zich donkerder samenpakken, begint het geestelijk licht klaarder te glanzen. Dan weet de wereld niet anders, of zulk een kind van God zit diep in duisternis bevangen, maar juist in die donkerheid straalt het Goddelijk licht met steeds winnende klaarheid. En als weer de angst doorstaan, en de nood doorworsteld, en de bangheid geleden is, zou hij voor niets willen dat die bitterheden hem gespaard waren. Veeleer dankt hij dan zijn God, dat het water hem tot aan de lippen kwam, en jubelt hij in de geestelijke winst die dit lijden hem bracht. Het was dan donkerheid van buiten, maar licht van binnen, en in den glans van het Goddelijk licht dat hem inwendig bestraalde, voelt hij zich als een kind dat juist onder de kastijding van zijn Vader innerlijk geheiligd is.

Dit ligt dan daarin, dat hij in de kennisse van zijn God vorderen mocht. Ook in voorspoed en vreugde kan men zijn God aanbidden, eeren en dienen, maar voorspoed en vreugde trekken ons zoo licht van God af, dat we dan nog wel belijden en met Gods volk loopen, maar dat we toch verarmen aan onze ziel, omdat onze kennisse van onzen God bleef die ze was, en niet vooruit kwam. Om dat hooger licht op te vangen, moet de ziel de gemeenschap met zijn God vinden, nader bij zijn God komen, en voelen dat God ons nader komt; en het is eerst in dit innig samenleven met onzen God, dat de kennisse van onzen God voor ons begint op te glanzen. En dit nu bereikt de ziel veel meer, zoo ze hard gedrukt wordt, dan zoo ze voorspoed indrinkt met volle teugen.

Zeker, Gods Woord is ons een lamp voor onzen voet; met Gods bestuur, Gods raad te tekenen zet ons vaster; maar zoo 't daarbij blijft, is het alles nog niet het ontmoeten van den levenden God zelf; ontbeert ge nog den persoonlijken omgang met den Heilige; komt ge als kind nog niet met uw Vader zelf in aanraking; en kunt ge daarom niet die diepere kennisse van uw God erlangen, die alleen in zijn gestadige gemeenschap te leeren is.

Heeft uw God u nu lief, dan ziet en weet Hij het, hoe ge te midden van de vreugde der wereld van Hem zult blijven afdolen, en dan trekt Hij u met de koorden der liefde naar Zich toe, en die koorden doen u pijn. Maar die pijn *moet* doorstaan en *moet* doorworsteld, anders weet uw Vader dat ge nooit naar Hem toekomt. En als dan onder de benauwdheid en te midden van die pijn, Zijn toenadering door u gevoeld en gesmaakt wordt, en de volzalige indruk van zijn gemeenschap door u in uw hart wordt ervaren, dan lacht ge van heilige vreugde, al vloeien de tranen om uw leed u uit de oogen, en weet ge een geliefd kind van uw God te zijn, zooals ge dit voorheen nooit waart geweest.

En dit is het licht. Dan was het u eerst, als ge aan de wereld dacht, alles glans, maar als ge aan uw God en aan de eeuwigheid dacht, alles donker. Maar nu is dit vlak omgekeerd. Naar den kant der wereld een onbegrensde donkerheid, maar als ge aan uw God en aan de eeuwigheid denkt, alles één klaar lichten als bij vollen zonneglans. En genaakt u dan weer leed en smart, dan beeft en dan siddert ge niet meer, maar verstaat ge dat uw God u tot *nog klaarder* licht brengen wil. Moedig en onverzaagd gaat ge dan die nieuwe benauwdheden tegen. En klimt dan nogmaals het water van den stroom van uw lijden, zoodat het u aan de borst, u aan de keel, ja tot aan de lippen komt, dan weet ge vooruit, dat dit water toch weer dalen, toch weer afdrijven zal, en dat het eind zal zijn nieuwe glorie en een nog rijker kennisse van uw God.

PRO REGE

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Van verschillende zijden verzocht men ons, den termijn van inteekening op de premie-exemplaren in boekformaat van deze artikelenreeks, te verlengen. Wij besloten daarom de gelegenheid tot inteekening te blijven openstellen tot 15 Juli 1910. Ook vroeg men een inteekenbiljet, aan welk verzoek wij eveneens thans voldoen.

De voorwaarden van inteekening werden in vorige nummers van dit blad uitvoerig medegedeeld. Wij herinneren slechts, dat elk abonnent voor zichzelf en desverlangd ook voor twee van zijn eventueele medelezers, voor elk 1 ex. van het premiewerk kan bestellen tegen den halven prijs, dus tegen ƒ 7.50 per ex. De betaling geschiedt door den abonnent in zes termijnen van ƒ 1.25 per ex. Desgewenscht is de Administratie van „De Heraut" bereid te beschikken over het verschuldigd bedrag, verhoogd met 6 cents voor dispositie-kosten.

Telkens na 2 kwartalen wordt den inteekenaren één deel van het premiewerk franco toegezonden. Alleen de abonnenten in Ned.-Indië of in het buitenland zullen per deel ƒ 0.50 voor verzendingskosten moeten vergoeden.

Van de abonnenten die voor zich of ook voor hunne mede-lezers van deze aanbieding wenschen gebruik te maken, wachten wij dus gaarne onverwijld, per keerende post, toezending van het aan dit no. gehechte inteekenbiljet, ingevuld en onderteekend.

De Administratie van „De Heraut".

Amsterdam, Juli 1910.

Amsterdam, 1 Juli 1910.

De dertigste jaarvergadering van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag zal 7 Juli te Rotterdam worden gehouden.

Des avonds te voren vindt een bidstond plaats in de Nieuwe Westerkerk, waarin als voorganger zal optreden Dr. B. Wielenga van Arnhem. Van hem, die als redenaar zoo goeden naam heeft en het hart van ons volk won door zijn kostelijke verklaring onzer liturgische geschriften, mag een bezield woord worden verwacht, dat opwekt tot liefde voor onze Hoogeschool en tot gebed voor haar bloei.

De jaarvergadering, die Donderdagmorgen te 10 ure aanvangt en waarbij Ds. van Schelven praesideeren zal, wordt gehouden in het gebouw der Societeit de Harmonie. Niet het minst belangrijke punt op het agendum is wel het onderwerp, dat Prof. Bavinck zal inleiden en dat, onder den titel *uitbreiding* aangekondigd, een verrassing belooft te worden.

In de openbare meeting, die des middags te 2 ure zal aanvangen, zal het debat worden ingeleid door Prof. Dr. R. H. Woltjer, die spreken zal over *Het Woord Gods en het woord der menschen*. Met belangstelling zien we de rede van dezen jeugdigen hoogleeraar tegemoet, die voor 't eerst in onze openbare saamkomsten zal optreden, om de beginselen onzer Hoogeschool te verdedigen. Het door hem gekozen onderwerp belooft veel en heeft zeker de verdienste, dat het niet te veel boven de bevatting der hoorders zal gaan.

Van een goede opkomst zijn we bij deze jaarvergadering zeker. Rotterdam stelde ons nog nooit teleur. Zelfs toen we, dertien jaar geleden, te Rotterdam saamkwamen onder den indruk van den verloren electoralen veldslag en van de moeilijke crisis, die de Vrije Universiteit pas doorworsteld had, was er toch geestdrift, saambinding der harten, een worstelen tegen den stroom op. Hoeveel te meer zal er nu verheffing des harten tot God wezen, nu pas de provinciale stembus zoo schitterende victorie ons bracht en we in het teeken dier overwinning saamkomen, Gode dankende voor wat Hij ook in onze Calvinistische Hoogeschool ons schonk voor ons land en volk, om de Christelijke grondslagen van ons nationaal leven te handhaven en te bevestigen.

De Kerkeraad der Hervormde gemeente te Rotterdam heeft op voorstel van Ds. G. H. Wagenaar een adres gericht tot de gemeenteleden, waarin naar aanleiding van de Borromaeus-encycliek de gemeenteleden worden opgewekt om, bij wijze van protest tegen dit pauselijk schrijven, op politiek gebied niet langer met de Roomschen saam te werken of hen te steunen, m. a. w. om de coalitie te verbreken. En de antipapistische predikant van Doorn acht dit manifest zoo fraai, dat hij het wil toezenden aan alle classicale vergaderingen om er haar instemming mee te laten betuigen. Straks krijgen we misschien een contra-encycliek van de Hervormde Synode, die aan alle leden der Hervormde Kerk aanraadt op geen Roomschen candidaat te stemmen, omdat de Paus de Hervorming gesmaad heeft. Een klein da capo van den Aprilstorm van 1853.

Of het wenschelijk is, dat Kerkeraden zoo optreden als geestelijke adviseurs in politieke zaken, mag betwijfeld worden. Tot dusverre oordeelde men in protestantsche kringen, dat de Kerk als zoodanig zich buiten de politiek moest houden. Zelfs veroordeelde men het rechtstreeksch ingrijpen in de politiek als *clericalisme*, als een *roomsch* beginsel. Een pastoor kondigde van den preekstoel af op welken candidaat zijn gemeenteleden stemmen moesten, een protestantsche kerkeraad deed dit niet.

Het is daarom wel een tegenstrijdigheid, dat een Kerkeraad, die het zoo warm opneemt voor de Hervormers tegen Rome, een weg bewandelt, die feitelijk naar Rome toeleidt. Een verschijnsel, dat in deze kringen niet op zichzelf staat. Het „Kerkisme" krijgt hier steeds meer de overhand. En kerkisme is in den grond een roomsche idee.

Zoo is er dan wel een opkomen voor de *personen* der Hervormers, maar dat tegelijk gepaard gaat met een verloochening hunner *beginselen*. Wel een zekere felheid tegen den Paus van Rome, maar tegelijk een practisch huldigen van de roomsche beginselen.

Politiek of Kerkelijk?

II

Het feit van de doodstraf staat, zoo toonden we aan, niet op zich zelf. Toegegeven dat de Overheid, door de doodstraf niet meer toe te passen, in het burgerlijk strafrecht aan den stelligen eisch van Gods Woord te kort doet, dan is het nog de vraag, of de Kerk geroepen en bevoegd is de Overheid deswege te vermanen. Immers, gaan onze Kerken eenmaal dien weg op, dan dient de lijn ook consequent doorgetrokken en moeten de Kerken op elk punt, waar de wetgeving van de beginselen van Gods Woord afwijkt, de Overheid deswege te recht wijzen. Zelfs heeft de Kerk deze roeping dan te vervullen niet alleen tegenover de Overheid, maar tegenover elken kring in het maatschappelijk leven, die een eigen gezag en eigen regelingen bezit. En de Kerk, die als verkondigster en handhaafster van de ordinantiën Gods optreedt, moet dit dan natuurlijk niet doen bij wijze van smeekbede of verzoekschrift, maar ze moet dan met *geestelijk gezag* en *autoriteit* optreden zóó, dat ze voor dien eisch van het Woord Gods ook gehoorzaamheid vergen kan.

Metterdaad is de roeping der Kerk zoo breed opgevat in de Middeleeuwen. In de bekende leer van de twee zwaarden vindt ze haar meest praegnante uitdrukking. Het jus canonicum, door de Roomsche Kerk vastgesteld, poogt dan ook niet alleen voor het kerkelijk leven, maar evenzeer voor het burgerlijk leven de rechtsbeginselen van Gods Woord te handhaven. En nog stelt de Roomsche Kerk bij elke vereeniging „geestelijke adviseurs" aan, die toezicht hebben te houden, dat niets geschiedt tegen de ordinantiën Gods, gelijk de Kerk van Rome deze verstaat. Zoo heeft de Roomsche Kerk dit beginsel consequent doorgevoerd en kan daarom haar voorbeeld ook wel het duidelijkst toonen, waartoe deze opvatting van de taak der Kerk noodwendig leiden moet.

Tegen deze overschatting van de roeping der Kerk is het Protestantisme en zijn met name de Gereformeerde Kerken terecht opgekomen. Dit geschiedde niet, omdat men ontkende, dat het Woord Gods beginselen bevatte voor elk terrein des levens, ook van het burgerlijk leven; in dit opzicht was men het geheel met de Kerk van Rome eens, en met name Calvijn heeft èn in zijn Institutie èn in zijn Commentaren telkens er op gewezen, wat uit het Woord Gods voortvloeide ook voor de taak der Overheid. En evenmin geschiedde dit, omdat men ontkende, dat de Overheid of wie ook aan deze ordinantiën Gods geen gehoorzaamheid schuldig zou wezen, want zeker heeft niemand beslister dan Calvijn gehandhaafd, dat elk gezag, omdat het aan God ontleend was, ook gebonden was aan het Woord Gods. Maar wel handhaafde men, dat Kerk en Overheid ieder haar eigen roeping van God ontvangen had, en dat evenmin als de Overheid aan de Kerk had voor te schrijven, wat uit Gods Woord voortvloeide voor het kerkelijk leven, zoo ook de Kerk niet aan de Overheid had voor te schrijven, wat uit Gods Woord voortvloeide voor het politieke leven. De Kerk had alleen met het kerkelijke leven zich te bemoeien en niet met het politieke terrein, dat tot de taak der Overheid behoorde. Een beginsel dat in Art. XXX onzer Kerkenorde zoo beslist en kras mogelijk is uitgesproken: *in kerkelijke saamkomsten zullen geen andere dan kerkelijke zaken verhandeld worden*. Al wat dus niet tot de *kerkelijke zaken* behoort, hoort in onze *kerkelijke* vergaderingen dus niet thuis.

Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat de kerkelijke vergaderingen zich daarom nooit tot de Overheid zouden mogen wenden met verzoekschriften, die ook de politieke wetgeving raken. Onze Kerken hebben dit meermalen gedaan, en zoowel op onze Generale als op onze particuliere Synodes zijn telkens zulke verzoekschriften aan de Overheid gericht. Maar deze verzoekschriften raakten alleen zulke punten in de politieke wetgeving of het staatkundig beleid, die rechtstreeks of zijdelings met het *kerkelijk leven* of *de religie* in verband stonden en daarom ook onder de „kerkelijke zaken" konden gerangschikt worden. Met zekeren nadruk werd daarom bij elk dezer verzoekschriften er op gewezen, waarom hetgeen men van de Overheid vroeg, voor de Kerk of de religie van belang was. Men meed met zorgvuldigheid den schijn, alsof de Kerk als zoodanig de Overheid iets zou willen voorschrijven of verzoeken, wat tot het eigenlijke politieke terrein behoorde, en daarom buiten de competentie der Kerken viel. Er was, indien men zoo wil, een gemengd politiek-kerkelijk terrein; er waren zaken, waarbij èn de Kerk èn de Overheid betrokken waren; zoo met name het huwelijksrecht, de eed, de scholen, enz. Op dit gemengde terrein trad de Kerk bij de Overheid op om te pleiten voor de belangen der Kerk, en ze deed dit met het volste recht. Maar nooit, althans voorzoover ons bekend is, hebben onze Kerken in een zuiver *politieke* quaestie, een quaestie die de Overheid alleen raakte maar de Kerken niet, tot de Overheid verzoeken gericht.

Het bewijs hiervoor ligt in dat verzoekschrift, dat wel het meest nauwkeurig overwogen is en daarom voor de kenschetsing van het gevoelen onzer Gereformeerde Vaderen ook de meeste waarde bezit, nl. het verzoekschrift, dat op de Dordtsche Synode in 1619 is opgesteld geworden. Dit verzoekschrift, dat in extenso in de Postacta van Dr. H. H. Kuyper p. 261-270 staat afgedrukt, handelt vooreerst over zulke zaken, die rechtstreeks het kerkelijk leven betreffen, zooals de goedkeuring van de besluiten der Synode, de handhaving der Gereformeerde belijdenisschriften, de approbatie der Kerkenorde, de totstandkoming van een nieuwe Bijbelvertaling, de zorg voor de Zending in Indië, voor de Kerken onder het kruis, maatregelen tegen de paapsche superstitiën en de godslasteringen der joden, tegen de sabbathsprofanatiën en roepende zonden, en de betere verzorging van de predikantstractementen; onderwerpen waarvan zeker niemand zal betwisten, dat ze rechtstreeks tot de zorg der Kerken behooren. Maar daarnaast werd ook gehandeld over een *goede schoolorde*, over een *algemeene huwelijksordonnantie*, over de *visitatie der boeken* en over het *eedsformulier*, die zeker niet in dien rechtstreekschen zin tot de kerkelijke zaken kunnen gerekend worden. Juist bij deze punten nu wijst de Dordsche Synode er telkens met nadruk op, waarom ze deze zaken bij de Overheid aanhangig maakt, en dit motief is nooit, dat de Kerk geroepen is aan de Overheid uit Gods Woord zekere voorschriften te geven of critiek uit te oefenen op de politieke wetgeving, maar dat het *belang der Kerken* bij deze punten betrokken is. Zoo heet het bij de Schoolorde: „nademaal uwe Hoog Mog^en^ ten beste bekend is hoeveel de *Kerken dezer landen* daaraan gelegen is, dat de scholen zoo hooge als triviale behoorlijk mogen besteld wezen en de ervaring geleerd heeft, wat groote onheilen bij gebreke van dien in *de kerken* en landen zijn ontstaan." Wederom bij het verzoek om een generale huwelijksordonnantie: „dewijl men ook dagelijks verneemt, dat de misbruiken in het stuk van het huwelijk meer en meer toenemen en over dat stuk *in de kerken dezer landen* vele zwarigheden dagelijks voorvallen." Evenzoo bij de visitatie der boeken, waar het motief wederom is: „om des te beter te weren het uitgeven van alle schadelijke en impertinente boeken, met dewelke deze landen nu ettelijke jaren herwaarts tot *groote schade en onrust van de Kerk* vervuld zijn." En wat het eedsformulier aangaat, vraagt de Kerk, dat de Hooge Overheid een eenparig eedsformulier vaststelle, „alzoo bevonden wordt, dat in sommige plaatsen nog gebruikt worden formulieren van eedzweren, die *niet vrij zijn van pauselijke afgoderij*." Ja, zelfs bij het verzoek om maatregelen tegen allerlei schandelijke misbruiken, als komedie, danshuizen enz., wordt als motief hier bijgevoegd: „waardoor de menschen *van de ware Godzaligheid tot de ijdelheid en ongebondenheid dezer wereld afgetrokken worden*".

Zoo heeft de Kerk, zelfs toen de band tusschen haar en de Overheid nog zooveel nauwer was en de Overheid publiek belijdenis deed van de Gereformeerde religie, toch de grenzen harer bevoegdheid in acht genomen. Het beginsel, dat de Kerk alleen over *kerkelijke zaken* te handelen had, werd gehandhaafd, ook wanneer de Kerk zich richtte tot de Overheid des lands, en het was, alsof de Kerk, ook waar ze schijnbaar met politieke zaken zich inliet, toch zoo scherp mogelijk wilde doen uitkomen, dat ze dit alleen deed, omdat en voorzoover het belang der Kerk hierbij betrokken was. Het sterkst blijkt dit wel bij het *huwelijksrecht*. Hoezeer geen enkel Gereformeerde ontkennen zal, dat het Woord Gods hierover bepaalde uitspraken doet en de Kerk dus op grond van Gods Woord aan de Overheid zou kunnen voorhouden, hoe het huwelijksrecht behoorde geregeld te worden, hebben onze Kerken dit toch nimmer gedaan, omdat het huwelijk een „politieke zaak" was, waarover de Overheid te beslissen had, en alleen omdat een verkeerde wetgeving op het huwelijk *voor de Kerk* allerlei schadelijke gevolgen had, drong de Synode op betere regeling aan.

Past men dezen regel nu toe op het onderhavige geval van de doodstraf, dan kan toch kwalijk gezegd worden, dat hierbij rechtstreeks of zijdelings een *kerkelijk belang* gemengd is. Men kan wel zeggen, dat de doodstraf in Gods Woord bevolen is en de Kerk er prijs op moet stellen, dat de Overheid ook in haar wetgeving Gods ordinantie handhaaft, maar op deze wijze kan men alles wat rechtstreeks of zijdelings met Gods Woord samenhangt, tot een *kerkelijke zaak* maken. In dien zin is het woord „kerkelijke zaak" echter nooit door onze vaderen opgevat; zij verstonden daaronder alleen datgene, wat met het kerkelijk leven of de religie zelve samenhing en uit dien hoofde ook tot de zorg der Kerk kon gerekend worden. Van de wederinvoering der doodstraf nu kan dit niet gezegd worden. De doodstraf raakt een Goddelijke ordinantie voor het *politieke* leven en de zorg daarvoor moet men, gelijk Voetius het uitdrukte, „de conscientie dergenen laten bevolen zijn, die daartoe recht en macht hebben, ne falcem in alienam messam mittamus", opdat men den sikkel niet sla in eens andermans oogst.

Eenigszins mag het daarom verwondering baren, dat de kerkelijke vergaderingen, die over dit voorstel gehandeld en zelfs besloten hebben het naar de Generale Synode door te zenden, op Art. XXX onzer Kerkenorde blijkbaar niet hebben gelet. Zoodra een dergelijk voorstel ter tafel kwam, had toch de praealabele quaestie wel mogen besproken worden, of men hier te doen had met een *kerkelijke*, dan wel met een *politieke* zaak. Want hoe zal de Generale Synode, gesteld dat ze dit voorstel overneemt en daarmede tot de Overheid komt, ooit aan de Overheid kunnen duidelijk maken, dat de wederinvoering der doodstraf een *kerkelijke zaak* is of een zaak die rechtstreeks de belangen der Kerk raakt? En nu trachte men zich hiervan niet af te maken met het argument, dat de wederinvoering der doodstraf het gevaar van moord voor de leden der Kerk zal verminderen. De vraag is niet, of de leden der Kerk persoonlijk belang hebben bij een of anderen Overheids-maatregel, maar of er een *belang der Kerk* mede gemoeid is.

Dat Groen van Prinsterer, toen de Regeering een voorstel tot afschaffing der doodstraf aan de Staten-Generaal deed, het geprezen heeft, dat enkele kerkeraden der Hervormde Kerk bij de Staten-Generaal hiertegen geprotesteerd hebben, mag natuurlijk niet als bewijs worden aangehaald, dat de Kerk hiertoe van Godswege zou geroepen zijn. Wat Groen van Prinsterer prees en terecht prees, was, dat toen er een algemeene inzinking was in ons volksleven en schier niemand zijn stem verhief tegen dit regeeringsvoorstel, althans enkele kerkeraden getuigenis gaven tegen deze schending van het Goddelijk recht. Maar hieruit een kerkrechtelijk beginsel af te leiden, zou even onjuist zijn als wanneer men den doop door vrouwen zou willen goed pleiten met een beroep op wat Zippora, de vrouw van Mozes, heeft gedaan. Bij de vraag, wat de taak en roeping onzer kerkelijke vergaderingen is, heeft niet een toevallige uitlating van Groen van Prinsterer, maar heeft het kerkrechtelijk beginsel, dat onze Kerken zelf in Art XXX harer Kerkenorde hebben uitgesproken, te beslissen.

Vereenigingsleven.

„SONNEVANCK".

De liefdadigheid heeft zich den laatsten tijd met bijzondere kracht geworpen op de bestrijding der tuberculose. Dat geeft inderdaad reden tot zeer groote blijdschap, want de tuberculose is zeker niet te sterk gequalificeerd als men haar een geesel der menschheid noemt. De statistieken, die allerwegen gepubliceerd worden en waarmee men het publiek zelfs tot in lichtbeeldenavonden toe van de vreeselijke verwoestingen onderricht, die door deze ontzettende ziekte worden aangericht, zijn daar om dat te bewijzen.

De lichtbeeldenavonden, zooals ze ook ten bate van „Sonnevanck" gehouden worden, zijn uitstekend geschikt, de bestrijding der tuberculose te dienen, mits men, niet te eenzijdig den nadruk leggende op de directe bestrijding, vooral ook doe uitkomen, — gelijk dit in de voor bovengenoemde stichting georganiseerde avonden gedaan wordt — dat naast die directe bestrijding heil moet gezocht worden in de indirecte, in de voorkoming van al wat in het dagelijksch leven de voortwoekering van het kwaad bevordert.

Het is goed gezien, dat men van Christelijke zijde in afzonderlijke slagorde tegen den vijand is opgetrokken, want, geldt voor alle ziekenverzorging en ziektebestrijding, dat het geestelijk element er niet in verwaarloosd mag worden, we meenen reeds eenmaal uitvoerig te hebben betoogd, dat dit vooral opgaat ten aanzien van de tuberculose, met name wat betreft de verpleging in sanatoria, waar zich, bij verwaarloozing van het geestelijke, een kwaad kan ontwikkelen, waarvoor men niet te zeer bedacht kan zijn.

Van „Sonnevanck" kan terecht gezegd worden, wat zoo vaak van allerlei onbeduidende, heel of half onnoodige, dingen betuigd wordt,